

STUDIUL ARHEOZOOLOGIC AL MATERIALULUI PRELEVAT DE LA SLAVA RUSĂ

Simina Stanc

Materialul faunistic luat în studiu (aparținând nivelului de secol VI p.Chr.) provine din cele trei carouri ale Sectorului Baza 3, fiind recoltat în cursul campaniilor realizate în anii 2003 și 2004. Resturile faunistice, de origine menajeră, provin de la specii de pești, păsări și mamifere, ultimul grup având ponderea cea mai ridicată (figura 1). Întregul material însumează 2632 piese, cu un grad ridicat de fragmentare, motiv pentru care 1181 fragmente aparținând mamiferelor nu au permis identificarea până la nivel de specie. Acestea sunt reprezentate de fragmente de mici dimensiuni de craniu, oase lungi, oase late, vertebre, coaste, provenite de la mamifere de talie mare (494) și de talie mijlocie (687).

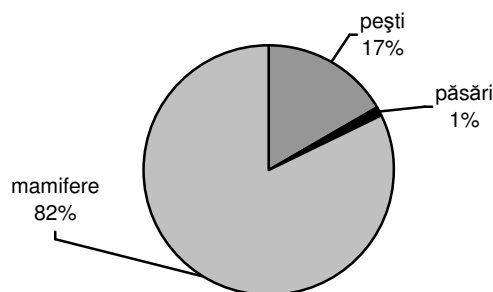

Figura 1. Diagrama de distribuție a resturilor faunistice identificate, pe grupe de animale
Figure no 1. Diagramme de distributions des restes identifiées

Pești

Grupul peștilor este al doilea ca pondere în cadrul eșantionului (17%). Din totalul de 240 oase numai 113 au fost identificate până la nivel de specie, restul de 127 aparținând teleosteenilor. S-au identificat atât sturioni (1,77% din resturile de pești identificate specific), cât și teleosteeni (crap, somn, știucă, șalău, plătică); frecvența cea mai mare o are crapul (52,21%), urmat de somn (31,86%), știucă (7,08%), șalău (6,19%) și plătică (0,88%).

Păsări

Păsările au o slabă reprezentare în eșantion, ele fiind reprezentate de 16 fragmente de osoase atribuite speciei *Gallus domesticus*. Aceste fragmente provin de la minimum doi indivizi maturi, dintre care unul mascul.

Mamifere domestice

Din totalul resturilor faunistice identificate, 82,36% sunt reprezentate de cele care aparțin mamiferelor, resturi care provin de la șapte specii domestice și șapte sălbatice. Resturile provenite de la mamiferele domestice reprezintă 95,9% din totalul celor identificate pentru mamifere (tabelul 1).

Tabelul 1. Distribuția resturilor faunistice pe specii și grupe taxonomice
 Tableau no 1. Distribution des restes faunique par l'espèces identifiées

Specie / grup	NR	%	NMI	%
<i>Bos taurus</i>	532	44,52	12	24,49
<i>Ovis/Capra</i>	343	28,7	12	24,49
<i>Sus domesticus</i>	173	14,48	6	12,24
<i>Equus caballus</i>	71	5,94	4	8,16
<i>Equus asinus</i>	6	0,50	1	2,04
<i>Canis familiaris</i>	21	1,76	2	4,08
Total mamifere domestice	1146	95,9	37	75,5
<i>Sus scrofa</i>	18	1,51	3	6,12
<i>Cervus elaphus</i>	12	1	1	2,04
<i>Capreolus capreolus</i>	4	0,33	2	4,08
<i>Canis lupus</i>	1	0,08	1	2,04
<i>Lepus europaeus</i>	8	0,67	2	4,08
<i>Vulpes vulpes</i>	5	0,42	2	4,08
<i>Ursus arctos</i>	1	0,08	1	2,04
Total mamifere sălbatice	49	4,1	12	24,5
Total mamifere identificate	1195	100	49	100
<i>Aves (Gallus domesticus)</i>	16	-	-	-
<i>Pisces</i>	240	-	-	-
Mamifere neidentificate specific	1181	-	-	-
Total eșantion	2632	-	-	-

NR - număr resturi faunistice, NMI – număr minim indivizi estimați.

Bos taurus

Între mamiferele domestice vita se plasează pe primul loc ca frecvență a numărului de resturi (44,52%), cât și a numărului de indivizi estimați (24,49%) (tabelul 1). Dintre cei 12 indivizi (estimați pe baza fragmentelor distale de metatars) trei sunt imaturi (mai tineri de 2,5 ani) și nouă maturi (sacrificați la vârste mai mari de 2,5 ani; se poate adăuga că șase dintre aceștia depășiseră vârsta de 42 luni, conform fragmentelor distale epifizate de radius).

Fragmentele identificate aparțin tuturor segmentelor scheletului, dar predominante sunt cele din scheletul apendicular (tabelul 2).

Vârstele estimate pe baza dentiției indică aceeași predominanță a animalelor sacrificate la maturitate, cu predilecție în intervalul 5-7 ani. Repartiția pe vârste dentare este următoarea: doi indivizi imaturi (unul de circa 15 luni, iar altul de circa 24 luni) și cinci indivizi maturi (patru de 5-7 ani și unul de 7-10 ani).

La nivelul diafizei unui metacarp este prezent un calus format în urma unei fisuri a osului. Extremitatea proximală a unui metatars prezintă exostoze. Pe două vertebre atlas sunt prezente urmele lăsate de ustensilele folosite pentru decapitare.

Un singur proces cornular este măsurabil, având circumferința bazei de 115 mm, diametrele mare și mic ale bazei de 39 mm, respectiv 30,5 mm, iar indicele de aplatizare de 78,2. Un număr redus de măsurători s-a prelevat pe piese aparținând craniului.

Pe baza măsurătorilor făcute pe oasele lungi se poate distinge o mare variabilitate dimensională pentru această specie (tabelul 4); limitele de variabilitate pentru lăţimea epifizei distale a humerusului sunt 78-91 mm (n=8) (figura 2), iar pentru lăţimea epifizei distale a tibiei 65-71 mm (n=7) (figura 3). Sunt prezente și unele piese masive, cum este un humerus cu lăţimea epifizei distale de 91 mm și lăţimea trohleei de 86,5 mm, situație similară fiind întâlnită și la Dinogetia (nivelulul secolelor IV-VI). La Dinogetia deși în general cornutele erau de talie mică, nemasive, totuși s-au evidențiat și oase masive, cum este cazul unui fragment distal de humerus (lăţime epifiză 92 mm, lăţime suprafață articulară 81 mm)¹. În antichitate romanii executau ameliorarea rasială și aveau, spre deosebire de popoarele zise barbare, animale domestice de talie mai mare; fie ei au adus în teritoriile cucerite animale ameliorate, fie au realizat acest proces asupra tipurilor locale de animale, pe care le-au găsit în provincii. Acest fenomen a fost pus în evidență și în unele așezări romane de la noi din țară². Și la Adamclisi (secolul VI) a fost identificat un radius, pe baza căruia s-a estimat o înălțime la greabăn de 1,33 m, taurinele din această așezare fiind masive și de talie înaltă³.

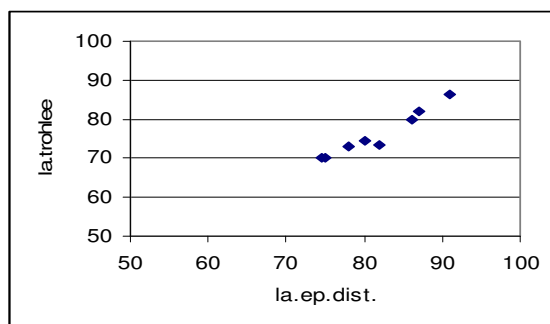
Cele mai multe măsurători au fost realizate pe oasele autopodului (falange, metapodale). Pe baza celor cinci metapodale întregi (două metatarsiene și trei metacarpene) s-au separat un individ mascul, trei femele, în timp ce un metatarsian are o atribuire incertă (castrat/mascul); aceleași piese au servit și la estimarea taliei la greabăn, pentru castrat fiind 128,6 cm, valoarea medie pentru cele trei femele este de 117,2 cm iar pentru metatarsianul de castrat/mascul 125,9 cm. Valoarea medie a înălțimii la greabăn (calculată cu coeficienții lui Fock) pentru vitele crescute în această așezare este 1212,3 mm (indicând o talie relativ mijlocie), ușor mai mare față de cea înregistrată pentru bovinele de la Dinogetia (secolele IX-XII)⁴.

Dintre oasele centurilor numai pentru două coxale s-a măsurat lungimea cavității acetabulare (74 și 73 mm).

Prelevarea măsurătorilor pentru oasele de bovine, cât și pentru celelalte specii, s-a făcut în conformitate cu ghidul osteometric von den Driesch⁵.

Figura 2. Diagrama de dispersie pentru dimensiuni humerale la *Bos taurus*

Figure no 2. Diagramme de dispersion pour les dimensions du humérus de *Bos taurus*

¹ Haimovici 1991.

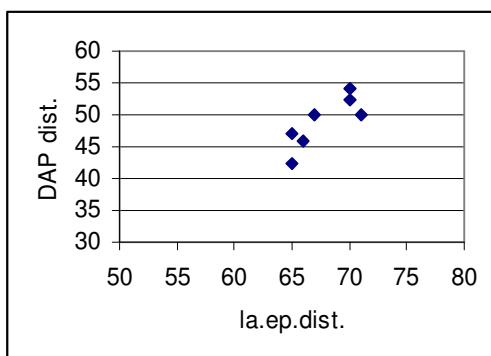
² Haimovici 1991.

³ Haimovici 2001.

⁴ Ghiorghiu, Haimovici 1965.

⁵ von den Driesch 1976.

Figura 3. Diagrama de dispersie pentru dimensiuni tibiale la *Bos taurus*
 Figure no 3. Diagramme de dispersion pour les dimensions du tibia de *Bos taurus*

Tabelul 2. Distribuția resturilor de mamifere domestice pe segmente scheletice
 Tableau no 2. Distribution anatomique des restes des mammifères domestiques

Segment scheletic	<i>Bos taurus</i>	<i>Eq. cab.</i>	<i>As. dom.</i>	<i>Sus dom.</i>	<i>O/C</i>	<i>Ovis aries</i>	<i>Capra hircus</i>	<i>Canis fam.</i>
Procese cornulare	9	-	-	-	-	4	3	-
Neurocraniu	25	4	-	13	3	4	2	2
Falca sup.+diniți izolați	28+28	+2	-	19+4	10+2 9	-	-	3+
Mandibula+diniți izolați	58+35	8+1 0	-	17+1 3	34+1 8	1	1	3+1
Fgt.diniți izolați	1	2	-	7	-	-	-	-
Hioid	-	-	-	-	2	-	-	-
Atlas	10	-	-	3	5	-	-	1
Axis	1	1	-	-	2	-	-	1
Sacrum	6	-	-	-	1	-	-	-
Vertebre	14	4	-	2	16	-	-	3
Coaste	-	-	-	13	-	-	-	-
Omoplat	18	3	-	4	7	3	1	-
Humerus	31	-	-	13	10	8	4	1
Radius	22	5	-	7	23	4	1	-
Cubitus	12	-	-	4	15	-	-	2
Metacarp	22	1	1	3	38	-	1	-
Coxal	22	4	1	13	17	-	-	1
Femur	25	4	2	6	7	-	-	1
Rotula	4	-	-	-	-	-	-	-
Tibia	21	4	1	5	22	-	-	1

Segment scheletic	<i>Bos taurus</i>	<i>Eq. cab.</i>	<i>As. dom.</i>	<i>Sus dom.</i>	<i>O/C</i>	<i>Ovis aries</i>	<i>Capra hircus</i>	<i>Canis fam.</i>
Peroneu	-	-	-	3	-	-	-	-
Maleolar	2	-	-	-	-	-	-	-
Astragal	8	-	-	3	1	-	-	-
Calcaneu	4	2	-	2	2	-	-	-
Centrotars	3	-	-	-	2	-	-	-
Carp/tars	13	7	1	-	3	-	-	-
Metatars	35	-	-	4	25	3	-	-
Metapod	10	6	-	6	3	-	-	1
Falanga 1	26	1	-	4	7	-	-	-
Falanga 2	24	1	-	5	-	-	-	-
Falanga 3	14	2	-	-	1	-	-	-
Sesamoid	1	-	-	-	-	-	-	-
Total	532	71	6	173	303	27	13	21

Eq.cab. – *Equus caballus*; *As.dom.* – *Asinus domesticus*; *O/C* – ovicaprine;
Sus dom. – *Sus domesticus*; *Canis fam.* – *Canis familiaris*.

Ovicaprine

Ovicaprinele ocupă locul doi ca pondere a numărului de resturi identificate (28,7%) (tabelul 1). S-a estimat un număr minim de 12 indivizi (pe baza fragmentelor de mandibulă) dintre care patru imaturi și opt maturi. După humerusurile prezente în eșantion se pot estima cel puțin 3 indivizi de capră și șase de oaie. Un număr de 40 piese a permis separarea celor două genuri, 27 aparținând lui *Ovis* și 13 pentru *Capra*, în timp ce 303 aparțin grupului ovicaprine (tabelul 2).

Cea mai mare parte dintre fragmentele identificate aparține scheletului apendicular, repartiția acestor piese pe segmente scheletice putându-se observa în tabelul 2. O mandibulă de *Ovis aries* prezintă paradontoză în dreptul dintelui P4.

Nu s-au găsit fragmente de craniu de oaie care să indice femele acornute. De la oaie au fost identificate două neurocranii tăiate pe linia sagitală și unul tăiat transversal pentru a se scoate creierul (acesta provine de la individ mascul); un alt fragment de frontal de la oaie indică aceeași activitate de despicare a craniului pe linia sagitală; în toate cazurile coarnele au fost retezate de la baza lor; retezarea coarnelor de la baza lor este evidențiată și la capre, ca de altfel și la bovine.

Urme de dezarticulare sunt prezente pe coxale, humerusuri, iar urme de jupuire pe două metatarsiene. Deasupra epifizei distale de la o tibie de oaie există o gaură realizată prin creștere din două direcții. Pe un atlas se observă urmele lăsate de satâr în momentul decapitării.

Pentru indivizii imaturi s-au apreciat următoarele vârste de sacrificare - un individ sub 1 an și trei de 1-2 ani, iar pentru cei maturi: cinci de 3-4 ani, doi de 4-5 ani, unu de 5-7 ani.

Pentru oaie s-au estimat următoarele talii la greabăn (coeficienții Teichert): 63,1 cm (pe radius), 61,97 cm, 66,87 cm și 59,92 cm (metatarsiene); valoarea medie este de 62,96 cm, indicând ovine de talie relativ medie; valoarea medie pentru acest parametru este ușor mai mică față de a ovinelor crescute la începutul mileniului al doilea creștin la Dinogetia (66,5 cm)⁶.

⁶ Ghiorghiu, Haimovici 1965.

Un număr relativ redus de piese a permis realizarea de măsurători (tabelul 5). Lățimea trohleei humerale pentru capră are valori de 33 mm, 34 mm și 35 mm, în timp ce la oaie limitele de variabilitate sunt 31-33 mm (n=6). Pentru lățimea epifizei distale de radius limitele de variabilitate sunt 31-35 mm (n=4). Limitele de variabilitate pentru lățimea epifizei distale de metacarpian se înscriu între 25,3-29 mm (n=5). Un alt radius de oaie a cărui epifiză distală are lățimea de 42 mm, indică un individ masiv. Și în eșantionul de la Adamclisi au fost evidențiate resturi care indică prezența unor indivizi masivi, iar autorul studiului ridică și în acest caz problema ameliorării animalelor⁷.

Sus domesticus

Porcinele sunt plasate pe locul trei ca număr de resturi și indivizi estimați, ponderea lor reprezentând cam jumătate din cea a ovicaprinelor (tabelul 1). Dintre cei șase indivizi estimați, cinci sunt imaturi (unu de 12 luni, patru de 18 luni, unu de 20 luni) și numai unul abia matur (24 luni). Procentul mai mare al animalelor tinere este evidențiat și de prezența numărului mare de oase neepifizate; de exemplu șapte metapodale întregi neepifizate și nici unul epifizat.

Pentru această specie gradul de fragmentare a oaselor este foarte ridicat, cea mai mare parte din ele provenind de la indivizi imaturi, la care oasele sunt mai fragile. Măsurătorile prelevate sunt puține (tabelul 6); lățimea epifizei distale pentru două humerusuri este 39,5 mm și 35 mm. Estimarea taliei la greabăn s-a făcut pe baza a două astragale, valorile înregistrate fiind 84,6 cm și 77,4 cm.

Equus caballus

Pe baza a trei fragmente distale de radius au fost estimați trei indivizi de peste 42 luni și un altul sacrificat la mai puțin de 36 luni (epifiză proximală de femur cu urma cartilajului de creștere). Pe baza dentiției de pe mandibula s-a estimat că doi indivizi au fost sacrificați la vârsta de 5-7 ani, respectiv 7-10 ani.

Datele metrice sunt sărace, numai 13 piese putând fi dimensionate (tabelul 7). Două radiusuri întregi au permis estimarea taliei la greabăn, acesta având valori de 137,14 cm, respectiv 133,23 cm, cai de talie relativ mijlocie. Pentru talia cailor de la Dinogetia⁸ (secolele IX-XII) limitele de variabilitate sunt cuprinse între 128-144 cm, valoarea medie fiind de 138,6 cm.

Asinus domesticus

În eșantion măgarul este reprezentat prin șase fragmente osoase (tabelul 2), repartizate unui singur individ, matur. Dintre aceste piese trei au fost măsurate: metatars, tibie și coxal (tabelul 8). Pentru această perioadă istorică, specia a fost identificată și în așezările de la Adamclisi și Dinogetia (secolele IV-VI).

Măgarul domestic, specie termofilă, este cunoscut (pe baza resturilor osoase) pe teritoriul României începând încă din prima parte a Hallstatt-ului, el nefiind crescut de către populația autohtonă, ci adus sporadic de către comercianți pentru a căra mărfurile. Probabil că odată cu colonizarea grecească a țărmurilor Mării Negre și apoi, mai ales prin intervenția Imperiului Roman în Dobrogea, el a putut deveni un animal domestic asimilat de către populația autohtonă, dar mai ales în partea de sud a României⁹.

⁷ Haimovici 2001.

⁸ Gheorghiu, Haimovici 1965.

⁹ Haimovici 2001.

Canis familiaris

Câinele, specie domestică fără importanță directă în economie, este reprezentat în eșantion de 21 fragmente osoase, atribuite la minimum doi indivizi maturi. Nu există urme care să indice utilizarea acestei specii în alimentație. A fost identificat un craniu de la un individ matur. Datele metrice pentru șase piese (atlas, axis, neurocraniu, humerus, femur și tibie) apar în tabelul 9.

Mamifere sălbatice

Ponderele mamiferelor sălbatice (din totalul mamiferelor) este redusă, de numai 4,1% și au fost identificate următoarele specii (tabelul 1): *Sus scrofa*, *Cervus elaphus*, *Capreolus capreolus* (patru fragmente identificate, atribuite la minimum doi indivizi), *Vulpes vulpes* (cinci fragmente osoase, de la minimum doi indivizi maturi), *Canis lupus* (un fragment de mandibulă de la un individ matur), *Ursus arctos* (fragment de cap articular de omoplat atribuit unui individ matur), *Lepus europaeus* (pe baza a două fragmente distale de humerus s-au estimat doi indivizi maturi). Repartiția fragmentelor osoase pe segmente scheletice este redată în tabelul 3, cea mai mare parte aparținând scheletului postcefalic. Datele metrice pentru mamiferele sălbatice apar în tabelul 10.

Tabelul 3. Distribuția resturilor de mamifere sălbatice pe segmente scheletice.

Tableau no 3. Distribution anatomique des restes des mammifères sauvages.

Segment scheletic	<i>Sus scrofa</i>	<i>Cervus elaphus</i>	<i>Capr. capr.</i>	<i>Canis lupus</i>	<i>Lepus europ.</i>	<i>Vulpes vulpes</i>	<i>Ursus arctos</i>
Corn	-	7	-	-	-	-	-
Neurocraniu	-	1	-	-	-	-	-
Mandibula	5	-	1	1	-	-	-
Dinți izolați	1	-	-	-	-	-	-
Coxal	1	1	1	-	-	-	-
Femur	-	1	-	-	1	-	-
Tibie	1	1	2	-	1	3	-
Metatars	-	1	-	-	3	-	-
Omoplat	-	-	-	-	1	2	1
Humerus	4	-	-	-	2	-	-
Falanga I	2	-	-	-	-	-	-
Radius	1	-	-	-	-	-	-
Astragal	1	-	-	-	-	-	-
Atlas	1	-	-	-	-	-	-
Axis	1	-	-	-	-	-	-
Total	18	12	4	1	8	5	1

Capr. capr. – *Capreolus capreolus*, *Lepus europ.* – *Lepus europaeus*.

Sus scrofa

Între mamiferele sălbatice mistrețul are frecvența cea mai ridicată. Au fost estimați trei indivizi maturi. Un axis are apofiza odontoidă retezată de la bază, ceea ce indică faptul că îndepărtarea craniului de restul corpului s-a realizat la nivelul articulației dintre primele două vertebre cervicale.

Cervus elaphus

Cerbul urmează mistrețului ca frecvență a numărului de resturi, resturi care s-a estimat că provin de la un singur individ. Dintre cele șapte fragmente de coarne, unul este o porțiune bazală la care se observă rozeta sub care apofiza osului frontal a fost tăiată, aceasta indicând că provine de la un cerb vânat. Pentru celelalte fragmente nu putem preciza dacă au aparținut unor coarne de cerbi vânați sau unor coarne căzute în mod natural și ulterior adunate din pădure, ca materie primă în confecționarea diverselor obiecte. Trei dintre fragmentele de corn au urme de la cioplire, probabil pentru obținerea de plăcuțe rectangulare necesare confecționării pieptenilor (lungimea și lățime pentru cele trei plăcuțe: 56/23; 64,5/22,5; 68/17,5); un al fragment este un segment cilindric (68 mm lungime, 44 mm diametru) obținut prin tăierea prăjinii cu ferăstrăul, probabil că ulterior urma a fi despicat pentru a se obține plăcuțe pentru mâner.

Concluzii

Activitatea de creștere a animalelor era predominantă, bovinele având ponderea cea mai ridicată, urmate de ovicaprine și porcine. Ponderea resturilor de mamifere domestice, din totalul resturilor identificate, este de 78,98%. Vitele aparțin tipului cu coarne gracile, „brachiceros” și apar de talie medie; cea mai mare parte dintre vite și ovicaprine era sacrificată la maturitate, situația fiind însă diferită pentru porcine; în cazul celor din urmă erau preferați indivizii tineri, indicând astfel creșterea lor în principal pentru carne.

Vânătoarea avea un rol secundar, între speciile vâdate, mistrețul și cerbul având cea mai mare pondere. Pescuitul era o altă activitate care contribuia la paleoeconomia acestei comunități; la vremea respectivă probabil pârâul Slava avea un debit mare ori peștele era adus de la Dunăre și bălțile aferente ei sau lacul Razelm.

În reconstituirea mediului înconjurător s-a pornit de la speciile sălbatice care au fost identificate în eșantion, acestea indicând biotopurile de pădure (cerb, mistreț și urs), lizieră (căprior), stepă (iepure) și acvatic (specii de pești). Biotopul favorabil al cerbului îi constituie pădurile de mare întindere, liniștite, cu sol fertil, străbătute de apa curgătoare și mocirle pentru scaldători (păduri formate probabil din stejari termofili). Mistrețul este un animal de pădure dar poate trăi și în stuf, pe plaur sau în insulele Deltei Dunării; preferă totuși pădurile de foioase de mare întindere, care-i asigură hrana și liniștea. Alte două specii, lupul și vulpea sunt animale cu o mare plasticitate ecologică. Știuca și șalaul sunt pești care preferă apele limpezi și lin curgătoare.

Prezența cerbului și ursului în această așezare este o dovadă că arealul de răspândire al acestor specii era mult mai larg față de cel actual (care este restrâns la zona carpatică și pericarpatică).

Cerbul mai era comun în zonă cel puțin în prima jumătate a mileniului II p.Chr., fiind semnalat în eșantioanele de la Dinogetia, Capidava, Hârșova, Isaccea¹⁰.

¹⁰ Bejenaru 2003.

Tabelul 4. Date metrice (în mm) pentru specia *Bos taurus*
 Tableau no 4. Données métriques (mm) pour l'espèce *B o s t a u r u s*

A. Date metrice pentru tarsiene și rotulă, *Bos taurus*

Piesa	Lg.lat.	Lg.med.	La.dt.	Î.lat.	Î.med.	Lg.	La.
astragal	66,5	64	47,5	37,3	35	-	-
astragal	73,5	67,5	48,3	40	38	-	-
astragal	70	64,5	45,5	38	33,5	-	-
astragal	69	65	48	38	37	-	-
astragal	61	57	38,5	35	31,5	-	-
astragal	68,5	63,5	45	36,5	34	-	-
astragal	70	64,5	42,5	38	35	-	-
astragal	62	56	41,5	34	32,5	-	-
rotulă	-	-	-	-	-	68	58
rotulă	-	-	-	-	-	57	43
rotulă	-	-	-	-	-	62	52
centrotars	-	-	-	-	-	-	57
centrotars	-	-	-	-	-	-	60,5
calcaneu	-	-	-	-	-	146	-

B. Date metrice pentru falange proximale și mijlocii, *Bos taurus*

Piesa	Lg.	La.px.	La.dt.	La.min. diaf.	La.făț plantară	Lg.făț dorsală
Falangă proximală	60	30,5	32	26,5	-	-
Falangă proximală	55,5	26	29	25	-	-
Falangă proximală	62	30	35	29	-	-
Falangă proximală	63	31,5	-	29	-	-
Falangă proximală	62	29,5	31	25	-	-
Falangă proximală	60	27	29,5	24	-	-
Falangă proximală	62	28	31	27	-	-
Falangă proximală	60	29	31	25	-	-
Falangă proximală	59	26,5	27	23	-	-
Falangă proximală	63,5	30	33,5	27,3	-	-
Falangă proximală	65,5	29,5	32	27	-	-
Falangă proximală	53,4	28	29,5	26	-	-
Falangă proximală	57	25,5	26,5	23,5	-	-
Falangă proximală	58	30	33	27	-	-
Falangă proximală	58	27	29	24	-	-
Falangă proximală	57	-	29	25	-	-
Falangă proximală	57	-	28,5	23	-	-
Falangă proximală	62,5	27,5	-	25	-	-

Piesa	Lg.	La.px.	La.dt.	La.min. diaf.	La.fată plantară	Lg.fată dorsală
Falangă proximală	58	24	25	22	-	-
Falangă mijlocie	45	25	31	27	-	-
Falangă mijlocie	37	21	27,5	23	-	-
Falangă mijlocie	40	29	31,5	26	-	-
Falangă mijlocie	43,5	29	33	29	-	-
Falangă mijlocie	43	24	30	23,5	-	-
Falangă mijlocie	43,5	25,5	31	25	-	-
Falangă mijlocie	45	26	32	27,5	-	-
Falangă mijlocie	45	26	31	26	-	-
Falangă mijlocie	45	29	34	29	-	-
Falangă mijlocie	40,5	21	28	21	-	-
Falangă mijlocie	40,5	27,5	33	27	-	-
Falangă mijlocie	48,5	28	32,5	27,5	-	-
Falangă mijlocie	39,5	21	27	22,5	-	-
Falangă mijlocie	47	26,5	32,5	25	-	-
Falangă mijlocie	44	30	33	28	-	-
Falangă mijlocie	41	25,5	31	25	-	-
Falangă mijlocie	44,5	25	30	27	-	-
Falangă mijlocie	42	26	31,5	26	-	-
Falangă mijlocie	44	28	32,5	28,5	-	-
Falangă mijlocie	42	23,5	27	22,5	-	-
Falangă mijlocie	48	30	33,5	28	-	-
Falangă mijlocie	44	28	32,5	27,5	-	-
Falangă distală	68	-	-	-	20	57
Falangă distală	81	-	-	-	26,5	63
Falangă distală	81,5	-	-	-	26	60,5
Falangă distală	74	-	-	-	26	57
Falangă distală	79	-	-	-	27	59
Falangă distală	76	-	-	-	26	61
Falangă distală	66	-	-	-	21	51
Falangă distală	86	-	-	-	26,5	63
Falangă distală	83	-	-	-	26	59,5

C. Date metrice pentru metapodale, *Bos taurus*

Piesa	Lg.	La. px.	La. dt.	La.min. diaf.	DAP px.	DAP dt.	Sex	Talie
Metatars	-	-	65	-	-	32,5		
Metatars	-	-	68	-	-	35		
Metatars	-	-	55,5	27	-	28,5		
Metatars	-	-	62	-	-	32		
Metatars	-	54	-	-	51	-		

Piesa	Lg.	La. px.	La. dt.	La.min. diaf.	DAP px.	DAP dt.	Sex	Talie
Metatars	-	46	-	-	45	-		
Metatars	236	52	61	28	50,5	31,5	c	1286,2
Metatars	229	50	61,5	-	-	-	c/m	1259,5
Metacarp	-	-	58	-	-	31		
Metacarp	-	-	56,5	-	-	32		
Metacarp	-	-	68	-	-	33,5		
Metacarp	201	54	57	30,5	33	30	f	1206
Metacarp	194	53,5	55	28,5	32	31	f	1164
Metacarp	191	55	57,5	33	33	28,5	f	1146

D. Date metrice pentru humerus, femur și tibie, *Bos taurus*

Piesa	La.capăt px.	La.cap articular	La. dt.	La. trohlee	DAP dt.	La.min. diaf.
femur	127	48,6	-	-	-	-
femur	-	50,3	-	-	-	-
femur	-	48	-	-	-	-
femur	-	47,7	-	-	-	-
femur	-	37	-	-	-	-
femur	-	44	-	-	-	-
femur	-	-	97,5		-	-
humerus	-	-	87	82	-	-
humerus	-	-	86	80	-	-
humerus	-	-	91	86,5	-	-
humerus	-	-	74,5	70	-	-
humerus	-	-	75	70,3	-	-
humerus	-	-	80	74,5	-	-
humerus	-	-	82	73,5	-	-
humerus	-	-	78	73	-	-
tibie	-	-	67	-	50	-
tibie	-	-	66	-	46	-
tibie	-	-	70	-	54	-
tibie	-	-	65	-	42,5	-
tibie	-	-	71	-	50	-
tibie	-	-	70	-	52,5	-
tibie	-	-	65	-	47	40

E. Date metrice pentru radius și cubitus, *Bos taurus*

Piesa	Lg. max.	La.ep. px.	La.a. px	La. min.diaf.	La. dt.	La. fața artic.
radius	-	-	-	43,5	81,3	-
radius	-	-	-	-	66	-
radius	-	-	-	-	80	-
radius	-	-	-	-	79	-
radius	-	88,5	81,3	-	-	-
radius	-	87,5	82,3	-	-	-
radius	-	92,5	84,5	-	-	-
radius	306	92,3	83	52,5	86	-
cubitus	-	-	-	-	-	43
cubitus	-	-	-	-	-	36

F. Date metrice pentru craniu, *Bos taurus*

Piesa	Lg. M ¹ -M ³	Lg. M ³	Lg. P ₂ -M ₃	Lg. M ₁ -M ₃	Lg. M ₃	La. condil mandib.
maxilar	76	28	-	-	-	-
dinte M ³	-	27	-	-	-	-
dinte M ³	-	29	-	-	-	-
dinte M ³	-	28	-	-	-	-
dinte M ³	-	27	-	-	-	-
mandibula	-	-	125	76	33	-
mandibula	-	-	-	82	35	-
dinte M ₃	-	-	-	-	32	-
dinte M ₃	-	-	-	-	33,5	-
mandibula	-	-	-	-	-	43
mandibula	-	-	-	-	-	45

Tabelul 5. Date metrice (în mm) pentru ovicaprine

Tableau no 5. Données métriques (mm) pour l'espèce *Ovis aries* / *Capra hircus*

A. Date metrice oase lungi, ovicaprine

Piesă	Specie	Lg.	La. px.	La.a. px.	DAP px.	La. dt.	La. trohlee	DAP dt.	La. diaf.	Înăl țime
humerus	<i>Capra</i>	-	-	-	-	-	34	-	-	-
humerus	<i>Capra</i>	-	-	-	-	40	33	-	-	-
humerus	<i>Capra</i>	-	-	-	-	38	35	-	-	-
humerus	<i>O/C</i>	-	-	-	-	-	30	-	-	-
humerus	<i>Ovis</i>	-	-	-	-	34	32,5	-	-	-
humerus	<i>Ovis</i>	-	-	-	-	-	32	-	-	-

humerus	<i>Ovis</i>	-	-	-	-	34,5	32	-	-	-
humerus	<i>Ovis</i>	-	-	-	-	33,5	31	-	-	-
humerus	<i>Ovis</i>	-	-	-	-	34	33	-	-	-
humerus	<i>Ovis</i>	-	-	-	-	-	31	-	-	-
radius	<i>O/C</i>	-	33	31	-	-	-	-	-	-
radius	<i>Capra</i>	-	-	-	-	35	-	-	-	-
radius	<i>Ovis</i>	-	-	-	-	33,5	-	-	-	-
radius	<i>Ovis</i>	157	-	-	-	31	-	-	16	-
radius	<i>Ovis</i>	-	-	-	-	32,5	-	-	-	-
radius	<i>Ovis</i>	-	-	-	-	42	-	-	-	-
metacarp	<i>O/C</i>	-	-	-	-	26,5	-	17	-	-
metacarp	<i>Capra</i>	-	-	-	-	29	-	17,5	-	-
metacarp	<i>O/C</i>	-	-	-	-	27,5	-	17	-	-
metacarp	<i>O/C</i>	-	-	-	-	25,3	-	15,5	-	-
metacarp	<i>O/C</i>	-	-	-	-	29	-	17,3	-	-
metacarp	<i>O/C</i>	-	25,5	-	18,5	-	-	-	-	-
metacarp	<i>O/C</i>	-	22	-	19	-	-	-	-	-
metacarp	<i>O/C</i>	-	27	-	19,5	-	-	-	-	-
metacarp	<i>O/C</i>	-	24	-	17,5	-	-	-	-	-
metatars	<i>Ovis</i>	136,5	21	-	-	27	-	-	13,3	619,7
metatars	<i>Ovis</i>	147,3	22,5	-	-	27	-	-	13	668,7
metatars	<i>Ovis</i>	132	20,3	-	-	25	-	-	12	599,2
metatars	<i>O/C</i>	-	25	-	-	-	-	-	-	-
metatars	<i>O/C</i>	-	24	-	-	-	-	-	-	-
metatars	<i>O/C</i>	-	22	-	-	-	-	-	-	-
metatars	<i>O/C</i>	-	22,5	-	-	-	-	-	-	-
metatars	<i>O/C</i>	-	22	-	-	-	-	-	-	-
metatars	<i>O/C</i>	-	24,5	-	-	-	-	-	-	-
metatars	<i>O/C</i>	-	20,5	-	-	-	-	-	-	-
metatars	<i>O/C</i>	-	24	-	-	-	-	-	-	-
tibia	<i>O/C</i>	-	-	-	-	27	-	20	17	-
tibia	<i>O/C</i>	-	-	-	-	27,5	-	21	16	-
tibia	<i>O/C</i>	-	-	-	-	27	-	20	-	-
tibia	<i>O/C</i>	-	-	-	-	27,4	-	-	-	-
falanga 1	<i>O/C</i>	42,3	13,5	-	-	15,5	-	-	13,4	-
falanga 1	<i>O/C</i>	41,3	12,8	-	-	13,5	-	-	11	-
falanga 1	<i>O/C</i>	38	13	-	-	13,5	-	-	11	-

B. Date metrice pentru tarsiene și omoplat, ovicaprine

Piesa	Lg. lat.	Lg. med.	La. dist.	Î. lat.	Î. med.	La.	La. cap artic.	La gât	La. cav.glen
astragal	31	29,5	20	16,4	17	-	-	-	-
centrotars	-	-	-	-	-	27,2	-	-	-
centrotars	-	-	-	-	-	28,5	-	-	-
omoplat	-	-	-	-	-	-	31,3	27,5	20,4
omoplat	-	-	-	-	-	-	37,5	21	24
omoplat	-	-	-	-	-	-	38	22	24
omoplat	-	-	-	-	-	-	35,5	21	20,5

C. Date metrice pentru craniu și dinți, ovicaprine

Specie	Lg. M ₁ -M ₃	H.după M ₃	Lg. M ₃	La. M ₃	Lg. P ₂ -P ₄	Lg. M ³
<i>Capra</i>	43	35	22	13,3	33,5	-
<i>Ovis/Capra</i>	-	-	25	18,5	-	-
<i>Ovis/Capra</i>	-	-	21	17	-	-
<i>Ovis/Capra</i>	-	-	-	-	-	20
<i>Ovis/Capra</i>	-	-	-	-	-	17

Tabelul 6. Date metrice (mm) pentru specia *Sus domesticus*
 Tableau no 6. Données métriques (mm) pour l'espèce *Sus domesticus*

Piesă	Lg. lat.	Lg. med.	La. dt.	H. lat.	H. med.	Lg.cav. acetab.	Lg.
humerus	-	-	39,5	-	-	-	-
humerus	-	-	35	-	-	-	-
tibia	-	-	29,5	-	-	-	-
astragal	46	42,3	26	26	23	-	-
astragal	42	38	25,5	24,5	21,5	-	-
coxal	-	-	-	-	-	29,5	-
coxal	-	-	-	-	-	27,3	-
dinte M ³	-	-	-	-	-	-	29

Tabelul 7. Date metrice (în mm) pentru specia *Equus caballus*
 Tableau no 7. Données métriques (mm) pour l'espèce *Equus caballus*

A. Date metrice oase lungi și scurte, *Equus caballus*

Piesa	Lg. max	Lg. lat.	La. px	La. dt	La. diaf.	La.a. px.	La.a. dist.	DAP dt.	Î. px.
radius	-	-	-	74	-	-	63	-	-
radius	328,5	316	78,5	73	38	71	59,5	-	-

Tabelul 9. Date metrice (mm) pentru specia *Canis familiaris*
 Tableau no 9. Données métriques (mm) pour l'espèce *Canis familiaris*

Piesa		Dimensiune
atlas	lungime	29
	lg.arc dorsal	28,5
	lg.fățã artic.prox.	35
	lg.fățã artic.dist	42,3
axis	lg.arc dorsal	56
	lg.arc ventral(+apof.odont.)	52
	înãlțime distal	35,5
neurocraniu	acrocranion-mijloc frontal	92
	entoorbital-entoorbital	53,3
	eurion-eurion	57
	otion-otion	72
	lățime condili occipitali	41,5
	lățime foramen occipital	20,5
	bazion-opistion	16,5
	acrocranion-bazion	47
humerus	la. epifizã distalã	28,5
	la.artic.distal	20
femur	la.capãt proximal	29
tibia	la.epifizã distalã	25
	diam.ant-post. dist.	17,5

Tabelul 10. Date metrice (mm) pentru mamifere sălbatice
 Tableau no 10. Données métriques (mm) pour l'espèces des mammifères sauvages identifiées

Specie	Piesã	Dimensiune	
<i>Cervus elaphus</i>	tobie	Lățime distalã	57,5
		Diametru ant/post dist	42
	metatars	Lățime distalã	51
		Diametru ant/post dist	32,5
		Lățime minimã diafizã	26
<i>Vulpes vulpes</i>	tibia	La proximalã	22
		La distalã	- 15
		Diametru ant/post distal	- 11
		Lățime minimã diafizã	- 9
<i>Lepus europaeus</i>	humerus	Lățime distalã	12,5 ; 13,3
		Lățime minimã diafizã	- 7,5
	tibia	Lățime distalã	14,5
		Diametru ant/post dist	7,5

Specie	Piesă	Dimensiune		
<i>Sus scrofa</i>	astragal	Lungime laterală	54,5	
		Lungime medială	50,5	
		Lăţime distală	34,5	
		Înălţime laterală	30,5	
		Înălţime medială	33	
	falanga 1	Lungime	44	45
		Lăţime proximală	22	23,5
		Lăţime distală	19,4	20,5
		Lăţime diafiză	16,5	17

Lg.lat.– lungime laterală, Lg.med.-lungime medială, La.dt.–lăţime distală, Î.lat.–înălţime laterală, Î.med.–înălţime medială, La.px.-lăţime proximală, La.min.diaf.-lăţime minimă diafiză, DAP px.-diametru antero/posterior proximal, DAP dt.-diametru antero/posterior distal, Lg.max.-lungime maximă, La.a.px.-lăţime suprafaţă articulară proximală, La.cav.glen. – lăţime cavitate glenoidă, Lg.cav.acetab. – lungime cavitate acetabulară.

Bibliografie

- Bejenaru, L. 2003, *Arheozoologia spaţiului românesc medieval*, Iaşi.
- Driesch, A. Von Den, 1976, *A guide to the measurement of animal bones from archaeological sites*, Harvard University.
- Ghiorghiu, G., Haimovici, S. 1965, *Caracteristicile mamiferelor domestice descoperite în aşezarea feudală timpurie de la Garvăn (Dinogetia)*, Analele ştiinţifice ale Univ. "A.I.Cuza" Iaşi, XI, fasc. 1, 175-184.
- Haimovici, S. 1991, *Studiul arheozoologic al resturilor de la Dinogetia (Garvăn), aparţinând epocii romane târzii*, Peuce 10, 355-360.
- Haimovici, S. 2001, *L'étude d'un lot de faune provenu d'un sondage archéologique exécuté en dehors de la muraille d'enceinte de la cite de Tropaeum (Adamclisi)*, Études byzantines et post-byzantines 4, 341-349.

*Étude archéozoologique de restes provenant de Slava Rusă**Résumé*

*Cet étude présente, d'une part l'évaluation des ressources animales utilisées dans l'économie alimentaire par la population qui habitait le gisement d'Ibida et, d'autre part, les types d'animaux exploités et de présenter les données métriques des restes fauniques trouvés. L'échantillon faunique provient des fouilles effectuées pendant les années 2003 et 2004 dans le secteur «La base no 3». Il est représenté par 2632 restes animaux, d'origine ménagère, et ont été identifié des espèces de mammifères domestiques (*Bos taurus*, *Ovis aries*, *Capra hircus*, *Sus domesticus*, *Equus caballus*, *Equus asinus*, *Canis familiaris*) et sauvages (*Sus scrofa*, *Cervus elaphus*, *Capreolus capreolus*, *Canis lupus*, *Lepus europaeus*, *Vulpes vulpes*, *Ursus arctos*), d'oiseaux (*Gallus domesticus*) et des poissons (*Cyprinus carpio*, *Silurus glanis*, *Stizostedion lucioperca*, *Esox lucius*, *Abramis brama*).*

*L'élevage du bétail était l'une des occupations principales, tandis que la chasse avait moins d'importance économique. La première place en ce qui concerne le nombre de restes est occupée par *Bos taurus*, suivit par *Ovis/Capra* et puis par *Sus domesticus*. Les bovines élevées étaient d'une taille moyenne (1212,3 mm) et appartiennent à un type avec des cornes courtes et graciles. Elles étaient sacrifiées, généralement, à la maturité, en temps que les porcines été préférées à l'état immature.*

*Les aires actuelle de dispersion pour certaines espèces de mammifères sauvages (*Cervus elaphus* et *Ursus arctos*) sont plus restreintes aujourd'hui que dans le premier millénaire de notre ère.*